

13. Померанцева Э. В. Мифологические персонажи в русском фольклоре. Москва: Наука, 1975. 192 с.

14. Скрипка Т. Фольклор і міфологія в «Лісовій пісні» Лесі Українки. *Народна творчість та етнологія*. 1991. № 2. С.31-40.

15. Українка Леся. Зібрання творів у 12 томах. Т. 12. С. 378 – 379.

16. Шухевич В. Гуцульщина. П'ята частина. Верховина, 2000. 300 с.

17. Ягело С. Записи демонологічної прози у Богородчанському р-ні Івано-Франківської обл. Архів Інституту народознавства НАН України. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 524. 102 арк.

18. Ягело С. Записи демонологічної прози у Верховинському р-ні Івано-Франківської обл. Архів Інституту народознавства НАН України. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 525. 134 арк.

УДК: 378.013.43.011.3-057.87:17.022.1

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТЕКСТ ЯК СПОСІБ ВИЯВУ «Я»-КОНЦЕПЦІЇ У СИСТЕМІ ТВОРЧОЇ ВІЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Марія Якубовська,

кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри інформаційної, бібліотечної та книжкової справи Української академії друкарства (м. Львів, Україна)

Марія Стахів,

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету ім. Івана Франка (м. Львів, Україна)

Осмислення розвитку культурологічної складової у системному формуванні текстів Лесі Українки як спосіб вияву «Я»-концепції у системі творчої візії. Дані засади створюють умови наближення соціуму до загальнолюдських цінностей, що є основою психологічної безпеки суспільства. Класифікація художніх текстів Лесі Українки за наявністю міфологемно-естетичних знакових кодів дозволяє створити структуровані парадигми формування міжчасової комунікації літературного тексту як вияву системних духовних цінностей людства.

Ключові слова: культурологічна компетентність, культурологічний світогляд, дискурс, синергія слова, філософсько-психологічний код слова, мистецтво спілкування, культурологічне середовище, архетип твору.

Understanding the development of the culturological component in the systematic formation of Lesya Ukrainka's texts as a way of expressing the «I»-concept in the system of creative vision. These principles create the conditions for the approach of society to universal values, which is the basis of psychological security of society. The classification of Lesya Ukrainka's literary texts by the presence of mythological-aesthetic sign codes allows to create structured paradigms of formation of intertemporal communication of a literary text as a manifestation of systemic spiritual values of mankind.

Key words: *culturological competence, culturological worldview, discourse, synergy of words, philosophical and psychological code of the word, art of communication, culturological environment, archetype of the work.*

Тексти Лесі Українки є візією духовного становлення української ментальності. У них знаходиться закодований генетичний код народу у системі еволюційного становлення. Міфологеми «культура-особитість», «культура-освіта» у творчій інтерпретації Лесі Українки є виявом духовно-екзистенційної синергетики літературного тексту. Код художнього слова в інтерпретації Лесі Українки є творцем і хранителем духовних цінностей людства, об'єднує людей як у горизонтальному плані, так і у міжчасовому, вертикальному зрізі, сягає глибинних першовитоків, джерел, традицій, стає найголовнішим засобом порозуміння між окремими людьми, народами та державами.

Творення культурологічного архетипу – це завдання кожного покоління. Традиції культури певної епохи вирізняються певними особливими смислами. Культурологічний код – це знакова система, яка є визначальною у пізнанні певної епохи, визначення еталону її свідомості. Система психологічної безпеки ґрунтується на системі національних архетипів і виробляє методіку психологічного захисту людини і суспільства у системі суспільних викликів.

У системі художніх інтерпретацій Лесі Українки особистість виступає водночас і об'єктом, і суб'єктом освітньо-культурологічної взаємодії у системі відкритого часового простору, який символізує безконечність людського буття. Взаємодія індивіда та маси у художніх візіях Лесі Українки посилює емоційно-психологічну силу індивіда, який одержує свободу як нагороду за духовне зростання та формування самоцінних установок.

Герої драматичних поем Лесі Українки виступають своєрідною психологічною матрицею, яка стає фоном для

утвердження інноваційних духовних смислів новітньої епохи у системній зміні парадигмального світобачення. «Усунення протиставлення між близькою і далекою людиною полягає в тому щоб у близької угледіти й викликати до життя далеку людину, ідеал людини, але не в його абстрактному, а в його конкретному заломленні» [6, с. 373].

Мова в інтерпретації Лесі Українки є велетенською стихією, океаном буття, озоновим шаром, у яких живе людина. Ідея «емоційної регуляції» [3, с. 54], яка є визначальною у творенні виховної взаємодії, визначається, систематизується, реалізується у «домі буття», що ним є мова: «Мова є домом буття. У ньому живе людина» (Гайдеггер).

Художній текст є точкою відліку, з якої починається формування людської індивідуальності. Творчість Лесі Українки як спосіб вияву «Я-концепції» людської індивідуальності виступає віддзеркаленням епохи, втілює у собі співвіднесення інноваційних парадигм.

У «Структурі наукових революцій» Кун досліджує науковий поступ як зміну **«психологічних парадигм»**. Сміливість і новаторство духовно-екзистенційного циклічного становлення людства породжують інноваційні гіпотези, нарощують м'язи новітнього мислення. Цей когнітивний процес за інтерпретацією Т. Куна, трактується як «зрушення парадигми», унікальність якої полягає як творення нового концептуального світогляду людства.

Дані інтелектуальні процеси відбуваються тоді, коли розвиток людства іде не по спіралі, а по колу. Потреба циклічності як єдино правильного поступу відбувається у системи оновлення мисленнєвої діяльності окремої людини, яка своїм войовничим бунтом кидає виклик застарілим матрицям буття. «Я-концепція» літературного тексту є універсальною платформою для емоційно-інтелектуального вибуху.

Найважливіше, що знаковий код твориться у вогні метафори як інтелектуального коду-відмички, що розчиняє навстіж двері епосі інноваційних алгоритмів новітнього часу. На наш погляд, власне смислова заглибленість тексту у її здатності до множинної багатовекторної інтерпретації створювала той прецедент, коли Леся Українка боялася поставки драм на сцені. На час творення новітньої української драми Лесь Курбас як митець проходив шлях становлення, а традиційна українська театральна традиція не була готова для системи культурологічного партнерства в інтерпретації текстів Лесі Українки.

Згідно з положеннями праці «*The Structure of Scientific Revolutions*» Куна, парадигму слід трактувати як цілісний світогляд, можна виділити, щонайменше, три аспекти парадигми: картина універсальної світобудови, дисциплінарна матриця, загально визнаний зразок. Духовна візія художніх текстів Лесі Українки, за новітньою імперативною парадигмою, стає кодом людського буття, своєрідною фрескою доби, посилом із минулого у майбутнє.

Світова культурологічна система на даний час зазнає великої трансформації у сторону утвердження моральних цінностей нашого часу. Література стає наріжним каменем творення новітньої парадигми смислу людського буття в епоху квантового мислення.

Епіцентром поступу людського духу стає хронотоп націєцентричних текстів, котрі дозволяють сучасній особистості проектувати себе у просторі і часі, витворюючи нові екзистенційні можливості для міждисциплінарних наукових досягнень. «Особистісні цінності, якщо внутрішню їхню природу й будову виводити з процесів смислоутворення, є внутрішнім стрижнем особистості». Вони забезпечують цілісно-суб'єктивне розуміння окремих актів поведінки людини [3, с. 17].

Дискурс хронотопу літературного тексту дозволяє перейти на якісно вищий рівень осмислення літературного твору у системі творення духовних цінностей сучасності. Слово, уbrane у тканину високодуховного художнього тексту, є вічною духовною субстанцією; яка найбільшою мірою спричиняється до творення духовних цінностей особистості. Тому можемо говорити про вертикальний зріз людської комунікації на високодуховних регістрах: про вічний діалог часопростору, коли можемо розглядати творчість Лесі Українки як єдиномоментний комунікативний сегмент.

За теорією відносності Ейнштейна, відбувається своєрідна «гра з часом», який або сконцентровується, або розтягається, або завмирає у вічній сентенції нетривання. Біблійні одкровення про Слово як першопочаток світового тривання і, мабуть, засторога неоправданого несправедливого кінця людства, яке може наступити лише у тій мірі, якщо людство знехтує вогняною силою слова як духовно-екзистенційної субстанції мистецького одкровення.

Загальні положення теорії Куна можна співвіднести із системою знакових міфологем творчості Лесі Українки: рушійною силою людського буття є людські індивідуальності,

інтелектуальний розвиток людства визначається зміною парадигм, а не емпіричним накопиченням знань; науковий поступ розвивається як еволюційно лагідним, так і еволюційно бунтівним шляхом. Прикладом такого філософсько-естетичного бунту є ціннісно-знаннева естетика текстів Лесі Українки.

Література

1. Бахтин М. Вопросы литературы и эстетики. Исследование разных лет. М.: Художественная литература, 1975. 345 с.
2. Бех І. Д. «Духовна особистість у контексті освітніх викликів» // Рідна школа.– 2019, №1.–С.3–7.
3. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку. (Навчальний посібник). Київ: Академвидав, 2012. 234 с.
4. Братусь Б.С. Аномалия личности. М., 1988. 298 с.
5. Кремень В. Філософія національної ідеї: людина, освіта, соціум. К., 2007. 576 с.
6. Рубінштейн С.А. Проблемы общей психологии. М. 1976, с. 373.
7. Леся Українка. Вибране. К., 1981. 234 с.
8. Сухомлинський В. Сто порад учителеві. К., 1988. 302 с.
9. Тищенко В. Викладач вищої школи: феномен професії.– Львів: Сполом, 2006. 398 с.
10. Kuhn T.S. The Structure of Scientific Revolutions. Chicago: University of Chicago Press. 1962. 345 s.